

תוכנית התערבות בית ספרית

באדיבות פרופ' עמוס רוליידר ויהל ברזני

מידע כללי

משפחת לוי פנתה אל מרכזנו במטרה לקבל ייעוץ והמלצות טיפוליות בנוגע לתפקודו והתנהגותו של אייל בבית ובבית הספר. תוכנית זו מבוססת על סמך דיווחי ההורים, שיחה עם מנהלת החטיבה ומחנכת הכיתה. יישום תוכנית ההתערבות בבית הספר יהיה בשילוב עם יישום תוכנית ההתערבות בבית.

רציונל התוכנית

- מטרת תוכנית ההתערבות **לסייע לאייל לחזור לתפקוד אקדמי והתנהגותי תקין בבית הספר.**
- המטרה המרכזית של התוכנית היא ללמד את אייל התנהגות נאותה ומכבדת לסביבתו, **עמידה בסדר יום מחייב**, הכולל הגעה לבית הספר, נוכחות בכל השיעורים ותפקוד אקדמי והתנהגותי תקין. התכנית מיועדת לאפשר לאייל, באמצעות הנחיית המבוגרים האחראים (הורים, מורים וצוות חינוכי) וארגון הסיטואציות המאתגרות, **שהות מבוקרת בבית הספר תוך יצירת תחושת הצלחה במישור האקדמי, התנהגותי והחברתי.**
- באופן ספציפי, התוכנית אמורה לסייע לאייל להבין את **הציפיות** ממנו בכל שלב במהלך היום וללמוד לנהוג בהתאם ולהתמודד עם הקשיים תוך הפגנת התנהגות נאותה, גילוי איפוק והבלגה ושיתוף פעולה עם הצוות החינוכי. כמו כן, תאפשר התוכנית **ניתוח שוטף של האינטראקציות** בין אייל לסביבה המשמעותית עבורו והנחיית המבוגרים **בדרכי התייחסות ותגובה מתאימים** במקרים בהם יפגין אייל התנהגות בלתי נאותה ולחילופין במקרים בהם יפגין התנהגות נאותה ויעמוד בדרישות בית הספר.
- ההנחה הבסיסית היא שכל אחת מהמטלות שאייל יידרש לבצע במסגרת התוכנית היא **בתחום המסוגלות שלו**, אך לא יוצאת לפועל מסיבות של גורמים מוטיבציוניים וחוסר שיתוף פעולה. לכן, תנאי בסיסי לכל פעילות במסגרת סדר היום הוא שאייל יהיה מסוגל לבצע את הפעילויות בהצלחה תוך כדי שמירה על רמת איפוק והבלגה ושיתוף פעולה עם הסביבה.

עקרונות תכנית ההתערבות החינוכית/טיפולית:

- **הגדרת ציפיות התנהגות / מטלות-** תהליך רכישת הרגלים נאותים ושינוי מצבי התנהגות בעייתיים מתבצעים על ידי הצגת ציפיות להתנהגות אלטרנטיבית. הגדרת הציפיות תעשה בתחילת כל יום, וכן בראשית כל שיעור. הבהרת הציפיות תעזור הן למורים והן לאייל להבין ולהסכים (במידת האפשר) על המטלות/פעילויות וההתנהגות המצופה מכל אחד מהצדדים. זאת כדי ליצור הכנה לקשיים והתכוונות לדרך ההתמודדות עם הקשיים וכדי למנוע אי הבנות בין הצדדים.
- **מערכת משובים ותגובות מהסביבה-** באופן בסיסי, יזכה אייל לדברי שבח, עידוד, מחמאות ופרגון על כל שיפור בהתנהגות ו/או על הגברת יכולת האיפוק במקרים בהם בעבר לא הצליח להתמודד עם הקשיים בצורה נאותה. במסגרת התוכנית יזכה אייל למשוב קבוע ומיידי במגוון של התנהגויות אותן הוא יפגין במצבים מגוונים, משוב זה יינתן לו מהסביבה ומהאנשים המשמעותיים לו. המשוב והתגובות מהסביבה יסייעו לאייל לקבל מסרים ברורים על התנהגויותיו ולהוות מקור למוטיבציה חיובית שיגרום להמשך השיפור ועקביות בהתנהגות נאותה. כמו כן יחוזק אייל באמצעות שבח ועידוד מיידי תוך כדי ובסיום כל פעילות והתנהגות נאותה. במידה ויפגין אייל התנהגות שאינה נאותה יגיבו המבוגרים המשמעותיים (הורים ומורים) באופן ברור, אסרטיבי ועקבי (בהתאם לפירוט בהמשך). המשוב יינתן לאייל באמצעות סימון בדף משוב יומי אשר יידרש לתת למורה בתחילת כל שיעור, הסימונים ישולבו בתוכנית המוטיבציה הביתית (ראו טופס מס' 1).
- **סיוע לימודי-יישום התוכנית ילווה בסיוע של חונך אישי בבית הספר ובביתו של אייל.** החונך ייתן לאייל סיוע לימודי הכולל:
  - סיוע בלמידה במהלך השיעור וכן שיעורים פרטניים במסגרת בית הספר אשר תכלול חזרה על חומר וצמצום הפערים.
  - למידה יומיומית למשך פרק זמן משמעותי, אשר תכלול הכנת שיעורי בית והתכוונות למבחנים.
  - הכרת מצבו הלימודי של אייל ואת הדרישות הלימודיות בהן עליו לעמוד.
  - יצירה ושמירה על קשר עם מחנכת הכיתה ועם המורים המקצועיים.
  - עדכון הצוות החינוכי בהתקדמותו הלימודית של אייל, ובהכנות שעשה לקראת השיעורים השונים.

מרכיבי התוכנית:

1. פגישת בוקר בפתחת כל יום לימודים

מטרת הפגישה: הכנה של אייל לקראת יום הלימודים בעזרת איש קשר (מחנכת או יועצת).
תוכן הפגישה:

- **מעבר על מערכת הלימודים** - מקצועות, כיתות, מורים - יש לעבור יחד עם אייל על מערכת השעות המעודכנת להיום כולל חדרי הלימוד והשעות, ולעדכן אותו על שינויים או אירועים מיוחדים במידה וישנם.
- **הגדרת ציפיות התנהגות** - יש להגדיר לאייל ולהזכיר לו כיצד מתנהגים בבית הספר ובכיתה, את חובותיו כתלמיד (לפנות למורים בכבוד, להקשיב למורים ולבצע הוראות שניתנות לו).
- **הכנה לקראת מצבים מאתגרים**, כדוגמת שיעורים יוצאי דופן, פעילויות קבוצתיות וכדומה.
- **מעבר על דף המשוב היומי** שאייל הביא מהבית (טופס מס' 1)

קשיים צפויים	✓ התמודדות נכונה
אייל הגיע לפגישה ללא דף משוב יומי	יש לתת לאייל דף חלופי + משוב "לא מקובל עליי, אתה צריך להביא את הדף". במקביל לעדכן את החונך בנושא.
אייל לא הגיע לפגישת הבוקר	לגשת אליו לאחר השיעור ולומר: "אני מזכירה לך שלא הגעת לפגישת בוקר. אני מצפה לראותך מחר במקום שקבענו". במקביל לעדכן את החונך בנושא.
אייל רוטן, מביע מורת רוח, אומר "לא רוצה", "אוף" וכדומה	במקרים רבים תתקלו בזמן פגישות הבוקר באמירות של אייל שאינן בעלות חשיבות. הערות אלו, אשר אינן בגדר חוצפה או אלימות מילולית מכונות בשם "רעש". התגובה הנכונה להערות מסוג "רעש" הינה התעלמות מוחלטת, כאילו לא נאמר דבר. יש להקפיד כי ההתנהגות בשיחה תהיה רגועה ונעימה ומכבדת ואייל מקשיב לדבריכם.

2. דף משוב יומי (ראו טופס מס' 1)

- ✓ **מטרה** : מתן משוב אינטנסיבי ומיידי לאייל
- ✓ **תנאים** : הדף מלווה את אייל לאורך כל יום הלימודים. באחריות אייל להוציא את הדף ולהביאו למורה בסיום כל שיעור. בסוף כל יום אחריותו של אייל להביא את הדף להוריו.
- ✓ **בסוף כל שיעור**, המורה מסמנת בהתאם לעמידה בציפיות שהוגדרו לאייל. ישנם 2 סוגי סימונים:
  - **כן** = יסומן עבור כל ביצוע נאות של התנהגות בהתאם לדרישות ולמצופה ממנו.
  - **לא** = יינתן על אי עמידה בדרישות התנהגותיות ויסומן בדף המשוב היומי.
- ✓ בכל שיעור המורה תכתוב את שם השיעור לפי השעה במערכת, תסמן האם ניתנו שיעורים בשיעור זה ותחתום את שמה המלא.
- ✓ את הנקודות שאייל יצבור בדף המשוב, ימיר בביתו לפי תוכנית מוטיבציה ביתית. על כן, ישנה חשיבות רבה לפירוט מילולי שיעשה על ידי כל מורה בעמודת ההערות לגבי הנסיבות בהן סומן "לא" בדף המשוב.

קשיים צפויים	✓ התמודדות נכונה
אייל לא הגיע בסוף השיעור לקבלת משוב בדף	אם שכח- להעיר לו שיגיע. אם יוצא בכדי לא לקבל משוב, אי החתמה תחשב כסימון "לא", וההורים ינקטו צעדים על פי ההנחיה.
אייל קרע את הדף או קשקש עליו	במידה ולאחר מכן נרגע וחזר להתנהגות ראויה, יש לתת דף חדש. ההורים יגיבו על פי ההנחיה בבית.
אייל מתווכח עם המורה על הסימונים בדף	לומר בצורה קצרה ואסרטיבית- "אנו לא מנהלים משא ומתן. אני מחליטה על פי שיקול דעת שלי ואתה לא מתווכח. אני מקווה שמחר יהיה יותר טוב".

3. עידוד התנהגות נאותה

חשוב לזכור כי באופן טבעי קל יותר להתייחס ולהעניק תשומת לב להתנהגויות לא נאותות שכן יש להן סימן ברור (אייל לא נכנס לשיעור, אייל דיבר בצורה לא מכבדת ועוד), לעומת התנהגויות נאותות שאינן פוגעות במהלך התקין של השיעור. יש לתת על כך את הדעת ולהעניק תשומת לב כשהתנהגות ראויה ומשימתית. המורה תיזום מתן תשומת לב לאייל ותחזקו על התנהגויות נאותות (מענה להוראות ושיתוף פעולה בשיעור) ועל העדר התנהגויות לא ראויות ולא משימתיות בשיעור כמו דיבור ופטפט עם חברים.

4. הגשת הוראה

- ✓ יש לתת לאייל הוראה תוך הימצאות ועמידה בקרבתו.
- ✓ הוראה תינתן תוך שמירה על קשר עין ודרישת מלוא תשומת הלב מאייל.
- ✓ בעת מתן ההוראה חשוב לשמור על טון דיבור שקט, רגוע אך אסרטיבי ומתכוון.
- ✓ יש להקפיד על סיום מתן ההנחיה בסימן קריאה, ולא בצורה או טון של שאלה (דוגמא נכונה: "תוציא את הספר", דוגמא לא נכונה: "אולי תוציא כבר את הספר?")
- ✓ מתן הוראה ספציפית, ממוקדת וברורה.

5. התמודדות נכונה בזמן השיעור עם התנהגות לא נאותה

- ✓ יש להתעלם לחלוטין מביטויים שאינם בגדר חוצפה כגון "אוף", "אין לי חשק", "איזה מעצבן", כל עוד אלו אינם מפריעים למהלך השיעור וכל עוד אייל ממלא אחר ההוראות ודרישות השיעור.
- ✓ יש להימנע משימוש באיומים, כגון: "אם לא תשב במקומך אני אצטרך לסמן לך "לא". חשוב להגיב להתנהגויות של אייל בעשייה ולא ע"י איומים או אזהרות.
- ✓ נזיפה צריכה להתבצע בקול שקט, סמכותי, החלטי ונחוש, ללא צעקות (לדוגמא: "סליחה, הפסק מיד"). יש להימנע ממתן תשומת לב מרובה על ידי שיחות, הסברים ושכנועים ממושכים.
- ✓ תגובה נכונה לסירוב לבצע מטלה בכיתה - במידה ואייל מסרב לבצע מטלה בכיתה (להעתיק מהלוח, לעבוד בחוברת) יש להתקרב אליו ולתת לו את ההוראה שוב באופן אסרטיבי וברור - לדוגמא: "אייל, אני מבקשת שתעתיק את השאלות מהלוח מיד". הדרישה מאייל היא לשתף פעולה עם כל דרישות המורה בשיעור ועל כן אין לוותר לו על ביצוען בצורה מלאה. יש לוודא כי אייל משלים עם החונך את המשימה שהוטלה עליו ולכן אין לאפשר לו לצאת להפסקה עד אשר משלים את המשימה במלואה. במידה ועדיין מסרב לבצע את המטלה יש לרשום "לא" במקום המתאים בדף המשוב.
- ✓ תגובה נכונה להתנהגויות כגון קימה מהכסא ללא רשות, דיבור בהתפרצות, פטפוט - יש לומר לאייל מיד להפסיק את ההתנהגות ("הפסק מיד לדבר"), במידה וההתנהגות לא מפסיקה, או מופיעה פעם חוזרת במהלך השיעור, יש לסמן "לא" במקום המתאים בדף המשוב.
- ✓ במקרה של אלימות מילולית במהלך השיעור, תגובה נכונה תהיה: "סליחה, אתה בשום אופן לא מתנהג כך". יש להימנע ממתן תשומת לב מרובה בעקבות התנהגות זו, מהסברים ארוכים או משיחות בנושא. באם אייל אינו מפסיק את ההתנהגות האלימה יש להעזר בחונך, להוציאו מהכיתה וליישם נוהל מצב משבר.

קשיים צפויים	תגובה נכונה	תגובה לא נכונה
אייל אינו מגיע בזמן לשיעור	איילה קצרה "איחרת" וסימון "לא" בדף המשוב.	שיחה בעקבות ההתנהגות
אייל אינו מבצע מטלה שנדרש לה (הוצאת ציוד, העתקה מהלוח, עבודה עצמית)	יש לדרוש מאייל בטון אסרטיבי וברור לבצע את המטלה "אייל העתק מהלוח". במידה וממשיך לסרב, יש להתעלם ולסמן בסוף השיעור "לא" בדף המשוב.	שכנועים הסברים מדוע אסור להתנהג כך
אייל מפגין התנהגות לא נאותה	יש לדרוש מאייל בטון אסרטיבי וברור להפסיק מיד את ההתנהגות, "סליחה, הפסק עם זה מיד". במידה ואייל אינו מפסיק יש לומר לו "התנהגות זו אינה מקובלת" ולסמן "לא" בדף המשוב. במידה ואייל ממשיך להפגין התנהגות לא נאותה חמורה יש להעזר בחונך ולהוציאו מהכיתה.	מבט בעל משמעות איומים – אם לא תפסיק אז..
אייל מעיר הערה שאינה רלוונטית לשיעור	יש לומר לאייל בקצרה "סליחה, זה לא קשור" ולהמשיך בשיעור ללא התייחסות נוספת.	

6. הנחיות להפעלת מצב משבר

הפעלת מצב "משבר" יתרחש במקרים הבאים:

- התפרצות, צעקות, חוצפה או איום כלפי המורה או התלמידים
- הצתה או אלימות כלפי המורה או תלמידים
- 3 איחורים לשיעור במהלך יום לימודים
- היעדרות משיעור במהלך יום לימודים

נוהל "משבר" יתרחש באופן הבא:

בעקבות המצבים המופיעים לעיל, יש לעצור מיד ולהגיב בצורה חד משמעית: "ההתנהגות הזו לא מקובלת. אני נאלצת להפעיל מצב משבר ולקרוא להורים שלך".

בעקבות התנהגויות אלה, יגיעו מיד ההורים לבית הספר ויקחו את אייל לביתו להמשך טיפול. מטרת תגובה זו היא להבהיר לאייל שכל התנהגות לא ראויה וכל סירוב מתמשך לשתף פעולה עם צוות בית הספר אינם מקובלים על בית הספר וכי המורה מגיבה לכך באופן ברור וחד משמעי.

שימו לב - עד שאחד ההורים מגיע, חשוב להקפיד לא להנעים את זמנו של אייל, לא לנחמו, לא לשוחח עימו על התנהגותו ולהתעלם ממנו ככל הניתן. התנהגויות אלה יכולות לספק לאייל תשומת לב ועלולות להביא לכך שההתנהגויות הלא נאותות יוגברו בעתיד.

יהיו מצבים בהם אייל יבטא התנגדות להפעלת המשבר כשהביטוי עשוי להיות כעס, ביטויי חוצפה, צעקות או איומים אך על הצוות החינוכי להיות ערוך ומוכן לקראת אפשרות זו, להתעלם באופן מוחלט מההערות הללו, לשדר נחישות, החלטיות ורוגע, ולא להיגרר לוויכוחים או לתגובות כעס נגדיות. עקביות ויישום נכון של הנחיות המשבר הם אלו אשר יביאו להפסקה או להפחתה משמעותית בהתנהגויות אלו וילמדו אותו לתפקד בצורה טובה יותר בבית הספר.

יש לשים לב כי בעקבות הפעלת המשבר ובעקבות ההתנהגויות הלא ראויות, אין לחבק, לנשק או לנסות להרגיע את אייל. אייל צריך ללמוד שבעקבות ההתנהגויות הלא נאותות שמפגין, אינו מקבל מהמורה או מהצוות החינוכי יחס אוהד, מחבק או נעים.

מטרת הגעתם של אחד ההורים איננה הרגעתו של אייל, אלא לקיחתו הביתה להמשך טיפול בבית (על פי ההנחיות שניתנו להם).

יש לעבוד בשיתוף פעולה עם ההורים ולעדכן אותם בצורה מיידיית על כל התרחשות בבית הספר המצריכה את עזרתם והגעתם המיידית.

7. הערות ושינויים כלליים

- יש לדרוש מאייל להעתיק את שיעורי הבית שניתנו בסיום כל שיעור.
- יש לבדוק את שיעורי הבית של אייל בכל שיעור.

8. תמיכה מקצועית:

במשך כל התוכנית תינתן תמיכה מתמשכת ורציפה מצוות המרכז לצוות בית הספר, להורים ולחונכים
בפתרון כל התלבטות וקושי (ראו טופס מס' 2)

טפסים מצורפים:

טופס מספר 1- דף משוב יומי.
טופס מספר 2- ריכוז מצבי קושי- את הטופס יש למלא ולהעבירו ליהל מייל לצורך קבלת משוב ועריכת
עדכונים מיידים בתוכנית, במידת הצורך.

צוות יקר, תודה על שיתוף הפעולה!